

Surse Web:

10. Coulter Watt, <http://www.art-quotes.com> (accesat la 7 aprilie, 2020).
11. Dolese Melissa J. 2014. Art as Communication: Employing Gricean Principles of Communication as a Model for Art Appreciation.-<https://www.semanticscholar.org/paper/Art-as-Communication%3A-Employing-Gricean-Principles-Dolese/009352525eb56e48e6915b1dd0f085e770cf078b> (accesat la 27 martie, 2020).
12. Dolese Melissa J. 2019. The Beauty of Interconnection, TEDxSUNYPotsdam
13. Gagliano Susan. 2019. <https://www.teacheracademy.eu/blog/developing-resilience-for-the-challenges-of-school/> (accesat la 27 martie, 2020).
14. <https://www.youtube.com/watch?v=lboxarQkAG0> (accesat la 15 martie, 2020).

ELEMENTE ATRIBUTIVE ÎN STUDIUL CERAMICII ARTISTICE

*Grati Gloria, dr., conf. univ.,
Universitatea de Vest Timișoara, România*

CZU: 738

Abstract

The study of ceramics involves not only understanding an artistic process, but also a way of life, a certain way of thinking. It therefore represents an additional link in the reconstruction of the history of our civilization and culture. The study of artistic ceramics becomes a guide that includes multiple knowledge in the field of visual arts, of contemporary artistic experiences and the symbolism of shapes, as well as of natural and socio-human sciences altogether. The study aims preliminary conditions through information and progressive exploration of laws, methods, creative procedures, mastering the grammar of shapes and visual vocabulary, being a branch of decorative arts as a specific field.

Key-words: ceramic, composition, technique, art, decorative form.

„În arta ceramicii, funcția determină forma, o generează într-un proces tehnologic mai mult sau mai puțin îndelungat, dar în psihologia percepției umane, abstragerea din funcțional a unei forme arhetipale și ignorarea sa cu bună știință, declanșează plăcerea estetică. Dincolo de un prag funcțional – cităm în opera profesorului Cornel Ailincăi – această experiență devine rodul unei investigații și cercetări metodice pentru a descoperi în profunzime relațiile dintre forme și semnificația lor intrinsecă. Este vorba de o activitate specifică în care observația și gândirea sunt angajate în examinarea formelor realității și selectarea acestora transformându-le realitatea lor fragmentară într-o unitate semnificativă” [1 p. 11].

Toate formele sau obiectele create de om, pentru a-și satisface o nevoie practică sau una estetică, suferă un proces de organizare după anumite criterii, prin care obiectul ajunge să fie investit cu o forță proprie de expresie. În general, viața noastră este caracterizată prin folosirea simultană coordonată, fiind înconjurată de forme sau obiecte pe care le asociem după o ordine prestabilită, în funcție de necesități și gust.

Delimitările dintre arta utilitară și arta înaltă sunt destul de vagi. Adeseori sunt parcurse într-o singură lucrare toate stadiile, de la simplu meșteșug până la arta genială.

Arta utilitară poate satisface scopul utilitar cât se poate de bine, îl poate însă și transcende pentru a reuși să reprezinte o anumită atitudine și semnificație. Măiestria formei – în opoziție cu simpla pricepere tehnică și virtuozitatea ei – rezultă din cerințele și impulsurile marilor impulsuri omenesti. În istoria artei a fost mereu discutat scopul operelor și niciodată forma lor „nefolositoare”. Omenirea a creat dintotdeauna opere de artă, pentru că a vrut să rețină, să actualizeze, să captiveze ceva ce o bucura sau o apăsa. Este imposibil să extragi omenescul din artă.

Materia și materialele utilizate în procesul creației definește adesea poziția artistului față de raportul între universul real și cel estetic, asupra timpului ca valoare absolută, a condiției ființei, precum și asupra operei sale, în general [10, p. 86].

Obiectul artistic poate deveni simbolic prin simplul fapt al infinitelor sale dialoguri și asocieri de spații inerente, ce semnifică dincolo de participarea sa discursivă, punându-ne într-un contact intim cu propriul său magnetism. Din punct de vedere al sintaxei artistice, a asocia, a pune în relație după o ordine prestabilită este o tehnică de compoziție și, în același timp, un mod esențial al creației. Chiar dacă elementele sunt modelate realist și perfect plauzibil, fiind un act voluntar al transfigurării și al depășirii contextului vieții reale, nu transcrierea fidelă al firescului unui episod real. Comunicarea prin mijloace artistice este un act de simbolizare, iar drumul de la un mod de simbolizare extensiv, în care tehnica de exprimare se bazează pe redarea mimetică la un sistem de simbolizare intensiv – simbolul își construiește propriul său spațiu de forță. Omul valorifică permanent elementele din natură de care dispune prin încercări de organizare și relaționare a lor de așa manieră încât să obțină o totalitate coerentă care să corespundă scopurilor sale.

În geneza artei, sentimentul estetic, precum și noțiunea de frumos, era un subprodus al primelor, inițiativa aparținând abilității manuale a omului, ajutate de progresul concomitent al percepțiilor senzoriale și al legăturilor lui corticale. A trebuit ca obiectele să capete un conținut simbolic și ca sentimentul dragostei de lucru bine făcut să se aureolizeze cu o valoare magică pentru a fi dat impulsul decisiv. A avut loc o integrare, s-a format un complex tehnic-estetic-magic care apela la sentimentul magicului creator, el nu crea formele prin sine însăși, ci le atribuia transpunerii printr-o deprindere tehnică, într-o o bucurie a ochiului și a mâinii, care coexistau cu credință în eficiența magică a operelor din preistorie. Astfel, semnificația și conținutul său au o valoare preponderentă, fără să anuleze valoarea invenției formale.

Marele etnolog american Franz Boas nu neagă rolul conținutului în arta primitivă, ci o împarte în două direcții opuse: realism și simbolism. Boas afirmă că înțelegerea realistă în artă vedește o supraevaluare a elementului tehnic-formal și nu începe decât atunci când o permite tehnica: „*Acolo unde arta reprezentativă a căzut sub controlul rigid al tehnicii, este un slab prilej de dezvoltare a unui stil naturalist, iar unde tehnica este liberă, putem aștepta forme libere*” [4, p. 9].

Termenul Ceramică desemnează atât materialele specifice, precum lutul ars-argila, faianța, gresia ceramică, porțelanul, șamota, precum și un gen aparte din domeniului artei vizuale. Obiectul decorativ redus la conținutul lui material se delimitează de funcția sa utilitară și, prin exprimarea formală a artistului, prin însemnele simbolice folosite, devine un element de civilizație.

În ceramică, amprenta tehnicii trebuie să exprime personalitatea materialului. Posibilitățile de compunere a obiectului ceramic sunt infinite. Acestea se adaptează unor legi de compoziție, implicând stabilirea unui principiu sau sistem de coordonare, de punere în relație, și organizare într-o anumită ordine a elementelor compoziționale. Modalitatea de percepție hotărăște și conferă unui obiect valoare artistică. Ea depinde de gradul de educație a sensibilității individului, de cultura și aspirațiile sale, de limitele și condiționările la care este supus în decursul vieții.

Confruntarea cu materialul de lucru și tehnicile specifice își găsesc proiecția în toate categoriile de expresie vizuală și cuprinde toate mijloacele operative de construcție și expresie plastică: linii, suprafețe, volume, culori etc. Acestea se găsesc latente pretutindeni în natura care

ne înconjoară. Adaptarea lor naturală într-o lucrare plastică are loc printr-un acord relațional în lumea fizică a realității obiective. În termeni de limbaj plastic, exprimarea rezultatelor acestui acord presupune, în primul rând, stabilirea unui sistem de selecție în care percepția vizuală are rolul principal, urmat de un sistem material de transpunere în formă, bazat pe reguli de sintaxă specifice, tradiționale domeniului decorativ, și, nu în ultimul rând – de un sistem de interpretare și semnificație specifică domeniului.

Arta presupune exprimarea realității și a reflectării ei în conștiința artistului prin coduri și semne. Astfel, obiectele cu destinație utilitară și-au depășit condiția, ridicându-se la nivelul unor dovezi, aduse peste timp, de maximă realizare artistică și tehnologică a culturii din care provin. Artistul își propune să traverseze prin istorie, să cerceteze disciplinele existente, să le reinterpreteze și să le pună într-o perspectivă proprie, încercând să regăsească experiența imediată, urmărind geneza, plecând de la reprezentările primite. În evaluarea realității culturale de dată recentă se practică tot mai frecvent integrarea interdisciplinară a rezultatelor cercetărilor diverșilor specialiști.

Arta ceramică este considerată a fi una dintre primele cunoscute de om, pentru că materialele prime, necesare ei, se găsesc la suprafața pământului și au putut fi exploatate la început fără nicio ustensilă specială, chiar de omul izolat. Pământul este pretutindeni și pentru toți. Măiestria omului a avut mare rol în manufacturarea olăriei, el trebuind să prevadă ce va deveni pastă crudă, pe care o va modela atunci când avea să o supună focului, acel agent fizic atât de greu de condus și stăpânit.

Speculații pe aceasta temă, bineînțeles, sunt multiple, dar pentru că nu putem avea certitudinea adevărului, indiferent de soluții, sau presupuneri, ne-am putea limita la o analiză a formei în sine ca obiect artistic cu funcție utilitară și estetică în același timp. Când apreciem raportul dintre funcție și formă, este important să ne ferim bineînțeles să absolutizăm concepția noastră obișnuită despre utilitate. Considerațiile contextuale se mută dincolo de analiza obiectelor în sine, cum inovației figurative, de exemplu, i se poate subordona, în anumite condiții, și utilitatea acestor forme. Din forme utilitare simple au fost dezvoltate adeseori forme artistice de mare valoare. Adevăratul artist nu disprețuiește forma utilitară, reușind să-i confere adesea un sens nou, simbolic.

Cunoașterea ceramicii înseamnă nu numai înțelegerea unui proces artistic, ci și a unui mod de viață, a unei anumite mentalități. Ea constituie, astfel, o verigă în plus la reconstituirea istoriei civilizației și culturii noastre medievale. Vorbind despre olăria medievală, dar și de cea țărănească, trebuie subliniată știința meșterilor-artiști de a organiza și adapta, în raport cu funcția și destinația obiectului, mereu aceleași semne, în materiale și forme diverse.

Unitatea armonică între volum și decor este principala dovadă a simțului estetic și a bunului gust, caracteristic operelor preistorice ce vor convinge mereu umanitatea, clasificând aceste obiecte drept adevărate bijuterii de mare calitate artistică ai întregii istorii a omenirii.

Referitor la o structurare metodică de însușire a domeniului, putem găsi câteva etape principale de lucru, precum:

1. Punerea în relații armonioase a mai multor elemente într-o anumită ordine și compunerea lor într-un parametru spațial. În acest context, obiectele (formele), în sine, pot determina aria spațială a compoziției. Delimitarea spațiului compozițional se stabilește fie cu răsfrângerea sa spre interior, cu ajutorul stabilirii înălțimii ca dominantă a volumului, sau alcătuind un șir volumetric compus din îmbinarea elementelor prin încastrare sau succedarea lor

într-o logică de îmbinare armonioasă, transformat într-un element modular ce va crea un ansamblu plastic. Aici se formează implicit raportul reciproc între spațiu și obiect.

2. Executarea schițelor de proiect bazate pe documentarea la temă. Executarea formelor de lucru în tehnologia specifică, transpunerea lucrărilor în material și definitivarea obiectelor prin ardere.

3. Analiză prin analogie și contrast ale etapelor de lucru și transferarea lor în forme sau compoziții semnificative.

4. Formarea unui sistem critic de raportare și orientare la creația artistică contemporană.

Astfel, scopul unui curs în acest domeniu devine o sumă de provocări plastice și pregătește permeabilitatea de idei vizuale, care să reușească să ne emoționeze artistic, dar și să cuprindă atât valorile tradiționale, cât și cele ale civilizației în curs de desfășurare. Epoca modernă poate să conțină o sumă de valori morale și spirituale, reacția noastră a artiștilor și a viitorilor artiști la metamorfozele lumii actuale, un drum posibil pentru a nedesăvârși educația artistică. Studentul pătrunde și descoperă esența mijloacelor de exprimare în artele decorative, în speță ceramica.

Studiul ceramicii artistice, în aceste condiții, poate devini un ghid, dar el nu poate să cuprindă multiplele țesături de cunoștințe din sfera artelor vizuale, a experiențelor artistice clasice și contemporane în ale esteticii, filosofiei, hermeneuticii, a teoriei simbolurilor și chiar de management cultural artistic. Un astfel de curs face posibilă, ca obiectiv, introducerea și asimilarea studiului formelor bi- și tridimensionale, metode și mijloace operaționale cum ar fi un ansamblu al științelor naturii, bionica, fizica, geografia, geometria, matematica, psihologia percepției și semantica artelor și semnificația formelor vizuale care să creeze emoții artistice.

Așadar, cursul își propune condiții preliminare prin informare și explorare progresivă a legilor, a metodelor, a procedeelelor creative și asigurarea gramaticii formelor și a vocabularului vizual, a percepției vizuale care guvernează semnele și a tipurilor de mesaje care pot fi înscrise în această disciplină, ramură a artelor decorative, ca domeniu specific.

Revenind la forța vitală pe care o poate extrage prin influența operelor sale, artistul contemporan poate descoperi noi orizonturi culturale, mărturii ale unei sensibilități ce a aflat mijloace inedite de expresie. Astfel, nu ne aflăm în fața unei absorbții culturale de adâncime, ci asistăm la elaborarea în comun a unei noi arte și a unei noi sensibilități care se săvârșește spontan pe întinderea întregii planete, cultura adâncindu-și substanța printr-o unificare în diversitate. Elaborarea artistică presupune, astfel, o adâncire a propriei personalități prin dezvoltarea unei culturi regionale și a unei tradiții locale și naționale, în care se răsfrâng în nenumărate fațete aspectele multiforme ale artei universale [9, p. 22].

Dacă vorbim despre forța unei opere, ne gândim în același timp la forța formei și a enunțului, iar dacă vorbim de amploarea unei opere, ne referim la amploarea interioară, care nu se poate câștiga decât prin amploarea capacității formative. Una rezultă din cealaltă și se potentează reciproc [8, p. 164].

În arta ceramică, forma are întotdeauna un sens sau o semnificație care primește un număr de accepțiuni din partea privitorului. Ea are o valoare particulară care nu trebuie confundată cu atributele care i se impun. Forma are o valoare în sine, o calitate fizionomică ce poate să prezinte puternice asemănări cu cea a naturii umane, fără a se confunda cu ea. „A identifica forma cu semnul, înseamnă să admitem implicit distanța convențională între formă și fond, distincție care ne poate deruta, dacă uităm că doar conținutul fundamental al formei este un conținut formal. Nu numai că forma nu este învelișul aleatoriu al fondului, ci diversele

accepțiuni ale acestuia sunt în continuă schimbare, iar pe măsură ce vechile sensuri ale formei inițiale slăbesc, celei noi i se adaugă altele, fie cu o variație a formelor cu același sens, fie ca o variație a sensurilor cu aceeași formă” [6, pp. 10-11]. Delimitările dintre arta utilitară și arta înaltă sunt destul de vagi. Adeseori sunt parcurse într-o singură lucrare toate stadiile, de la simplu meșteșug până la arta genială.

Arta utilitară poate satisface scopul utilitar cât se poate de bine, îl poate însă și transcende, pentru a reuși să reprezinte o anumită atitudine și semnificație. Măiestria formei – în opoziție cu simpla pricepere tehnică și virtuozitatea ei – rezultă din cerințele și impulsurile marilor impulsuri omenești. În istoria artei a fost mereu discutat scopul operelor și niciodată forma lor „nefolositoare”. Omenirea a creat dintotdeauna opere de artă, pentru că a vrut să rețină, să actualizeze, să captiveze ceva ce o bucura sau o apăsa. Este imposibil să extragi omenescul din artă [8, p. 154].

„Un nou sens acordat „decorativului”, încă de la începutul veacului, înfrângerea prejudecății care scinda artele în majore și minore – au reușit să elibereze artele decorative dintr-o situație ancilară ce le-a fost atâtea secole designată, investindu-le cu o nouă demnitate și o nouă dimensiune” [5, p. 105].

BIBLIOGRAFIE

1. AILINCĂI, C. *Gramatica formelor vizuale*. Cluj-Napoca: Paralela 45, 2000.
2. ARNHEIM, R. *Arta și percepția vizuală*. București: Meridiane, 1979.
3. ARNHEIM R. *Forța centrului vizual*. București: Meridiane, 1995.
4. BOAZ, F. *Primitive Art*. New York: Dover, 1951.
5. BUȘNEAG, O. *Arta decorativă românească*. București: Meridiane, 1976.
6. FOCILLON, H. *Viața formelor și elogiul mâinii*. București: Meridiane, 1995.
7. LEROI-GOURHAN, A. *Gestul și cuvântul*. București: Meridiane, 1983.
8. LUTZELER, H. *Drumuri spre artă; ramuri ale artei*. București: Meridiane, 1986.
9. PLUTARH-ANTONIU, M. *Arta primitivă, un univers fascinant*. Editura Enciclopedică Română, 1970.
10. TITU, A. *Experimentul în arta românească după 1960*. București: Meridiane, 2003.

PARTICULARITĂȚI CONSTRUCTIVE ALE ARHITECTURII VERNACULARE DIN REPUBLICA MOLDOVA

*Malcoci Vitalie, dr., conf. univ.
Institutul Patrimoniului Cultural*

CZU:72.04:398(478)

CZU:745.51(478)

Abstract

Vernacular architecture from Republic of Moldova constitutes an exceptional artistic value of popular creation. Standing in a central place among national cultural values, it develops wider and manifests itself through new forms of realizations and organization of the peasant household ensemble. They contribute to the determination of the structural-morphological arrangement of the compositional elements of a traditional house and dividing them into typologies based on certain established criteria. The rural architectonic ensemble, together with its annexes and architectural decoration, form one of the most expressive and significant phenomena of local folk art.

Key-words: Folk architecture, decoration, construction, structure, typology.

Cele mai semnificative creații ale artei populare sunt cele realizate în lemn. În acest context, arhitectura tradițională realizată din acest material nu face excepție. Frumusețea și eleganța ei a atras atenția multor cercetători în domeniul artelor, care au pus în valoare aspectele